

ENHET
Enheten för Samhällspolitik

DATUM
2023-05-23

DIARIENUMMER
20230096

HANDLÄGGARE
Johan Enfeldt

ERT DATUM
2023-06-09

ER REFERENS
S2023/00990

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande över Remiss angående Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans SOU 2023 nr 9

LO lämnar här remissyttrande över SOU 2023:9 Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans.

LO är landets största fackliga centralorganisation med ett stort och välgrundat intresse i den gemensamt finansierade välfärden. Välfärdens utformning har stor påverkan på arbetsliv och arbetsmarknad. Det är därför olyckligt att varken LO, någon av de andra fackliga centralorganisationerna eller de motsvarande organisationer på arbetsgivarsidan finns med bland remissinstanserna.

Personlig assistans är en del av välfärden och en verksamhet som är viktig för inte bara de LO-medlemmar som idag använder insatsen eller som arbetar inom sektorn. Många har anhöriga som är i behov av assistans, men vem som helst kan drabbas av en olycka eller skada som förändrar livet och gör personlig assistans nödvändig. Samtidig är personlig assistans en av de mest privatiserade och marknadsutsatta delarna av välfärden. LO välkomnar att utredningen i delar fokuserar på riskerna med detta.

LO har valt att i huvudsak kommentera på de delar av utredningen som berör effekter av marknadsstyrning inom LSS-området, tillsyn och behov av åtgärder för att minska felaktig och/eller brottslig användning av gemensamma välfärdsmedel, i detta fall assistansersättning. Fackförbundet Kommunal inkommer till regeringen med synpunkter som berör anställnings- och arbetsvillkor för medlemmarna inom branschen.

Sammanfattning

- LO ställer sig försiktigt positiv till förslaget om ett statligt huvudmannaskap, förutsatt att:
  - a) det kommunala utförandet av assistans värnas, samt att
  - b) utredningens föreslagna bestämmelse om det kommunala utföransvaret i LSS genomförs.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

- LO tillstyrker förslaget att arbetsgivare i assistansbranschen får samma ansvar för sjuklönekostnader som andra företag i och utanför välfärden.
- LO anser att möjligheten att lägga ut den kommunala assistansen på entreprenad bör tas bort.

LOs övergripande syn på utredningen

Problemen med oegentligheter inom personlig assistans har varit kända under lång tid. Flera av utredningens förslag går därvidlag i en positiv riktning, men LO anser att det är hög tid att nu åtgärda de grundläggande systemfel som gör välfärds kriminalitet inom personlig assistans möjlig och attraktiv. Hårdare kontroll och tillsyn löser inte problemet med felanvändning av välfärdssystem och potentiell brottslighet, när marknadssystemen i sig skapar incitament som går tvärt emot välfärdspolitiska mål om en sammanhållen, god och jämlik omsorg.

LO anser att styrningen inom välfärden måste läggas om från grunden – från konkurrens och marknadsutsättning till att bygga på en non-profitprincip utan vinstintresse. Det skulle gynna såväl brukare som personal inom LSS-området.

LO ser positivt att utredningen betonar det myndighetsgemensamma arbetet för att minska arbetslivs- och välfärds kriminalitet, men saknar en djupare analys av lagstiftningens grundläggande utformning i relation till de mekanismer som uppenbart gjort branschen attraktiv för oseriösa och/eller brottsliga aktörer. Under det senaste året har fyra större aktörer med tillsammans över 2500 medarbetare försatts i konkurs efter att bolagen fått sina tillstånd indragna. När detta remissvar lämnas in driver branschens överlägset största aktör verksamheten enbart tack vare ett beslut om inhibition under tiden ett överklagande om indraget tillstånd behandlas.

LOs yttrande över några av utredningens förslag

Nedan kommenterar LO ett antal av utredningens förslag.

4.5 Staten ska vara ensam huvudman för insatsen personlig assistans

LO stödjer utredningens förslag att huvudmannskapet för insatsen personlig assistans ska vara samlat i stället för som i dag delat mellan stat och kommun. Utredningen föreslår att staten ska ta över huvudmannskapet. LO anser, precis som i tidigare remissvar på Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen, SOU 2018:88, att det finns starka skäl som talar för att det är kommunen som bör vara huvudman för insatsen, men delar samtidigt utredningens uppfattning att staten skulle ha

större möjligheter att stå för tillräcklig och likvärdig kontroll över hela landet.

LO ställer sig därför nu försiktigt positiv till förslaget om ett statligt huvudmannaskap, förutsatt att:

- a) det kommunala utförandet av assistans värnas, samt att
- b) utredningens föreslagna bestämmelse om det kommunala utföransvaret i LSS genomförs.

LO delar uppfattningen att inrättandet av en särskild statlig utbetalningsmyndighet med uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen utgör ytterligare ett skäl som talar för ett statligt huvudmannaskap.

LO tillstyrker förslaget om en särskild skrivning för att förtydliga det kommunala ansvaret för att erbjuda personlig assistans i Lagen om stöd och Service, LSS.

4.5.4 Vid ett statligt huvudmannaskap ska arbetsgivarna ansvara för sina assistenters sjuklönekostnader

LO tillstyrker förslaget. Att arbetsgivare i assistansbranschen får samma ansvar för sjuklönekostnader som andra företag i och utanför välfärden är ett steg i rätt riktning och har fördelar både vad gäller att företagens incitament för en säker och trygg arbetsmiljö, och för att göra branschen mindre attraktiv för oseriösa företag.

När det gäller frågan om vikarier är skrivningarna i utredningen onödigt otydliga. Utredningen skriver att det kan uppstå situationer där anordnare inte kan ordna en vikarie och att den enskilde då i stället ska kunna begära att kommunen tillfälligt tillgodoser behovet. Utredningen menar dock att detta bara bör förekomma i undantagsfall, men skriver samtidigt om situationer när till exempel mindre anordnare måste kunna hänvisa till en kommun. Att kommuner i undantagsfall ska vara skyldiga att ordna vikarier för privata företag öppnar för problem med skilda förväntningar såväl som gränsdragningskonflikter. Risken finns att kommuner blir ställda inför fullbordat faktum och i praktiken tvingas ordna vikarier väsentligt oftare än tänkt.

LO saknar en beräkning av vad kommunens större ansvar för att ordna vikarier medför i termer av kostnader och organisatoriska svårigheter. LO anser att utredningen borde beskrivit och beräknat detta, samt att kostnaden borde bli en del av beräkningsunderlaget för den nya LSS-utjämnningen (kap 9.4).

LO anser att det är en brist att utredningen i detta avstått att göra jämförelser med hur hantering av frånvaro och vikarier fungerar i annan omsorg med privata utförare.

4.5.5 Kommunen ska även fortsättningsvis ansvara för att utföra assistans om den enskilde begär det

Utredningen skriver att det främsta skälet till att kommunerna ska ha kvar detta ansvar är att de har den organisation, kunskap och erfarenhet som krävs för att tillhandahålla och utföra tjänsten. LO vill tillägga att kommunen också finns närmast berörda medborgare.

LO tillstyrker förslaget om en särskild skrivning för att förtydliga det kommunala ansvaret för att erbjuda personlig assistans i Lagen om stöd och Service, LSS.

LO ser med oro på att flera kommuner i praktiken privatiserar också det egna ansvaret genom att lägga ut den kommunala assistansen på entreprenad genom upphandling av en eller flera privata utförare. Det innebär, förutom konsekvenser för anställda, att det i vissa kommuner helt saknas offentlig utförare av personlig assistans. Denna möjlighet anser LO bör tas bort.

6.6 Kommunerna ska inte längre medfinansiera assistansersättningen

LO tillstyrker förslaget förutsatt att den föreslagna förändringen i utjämningsystemet för kommunernas LSS-verksamhet enligt utredningens kapitel 9.4 också genomförs. Det är av särskild vikt att den nya beräkningen inte missgynnar kommunerna ekonomiskt när ansvaret för assistansen flyttas till staten.

7.5.2 Ett förtydligande av god kvalitet i personlig assistans

LO har inga invändningar mot att utredningen föreslår ett förtydligande när det gäller vad den enskilde kan förvänta sig och begära gällande självbestämmandet i relationen med sin assistansanordnare.

Det är dock sannolikt att den enskilde i relationen till utföraren hamnar i underläge i händelse av en konflikt rörande kvalitet. LO anser därför som princip att det allmänna i form av utbetalande myndighet också borde ha ett ansvar i detta. Det hade varit naturligt om systemet för personlig assistans varit konstruerat på ett sätt som mer motsvarar andra välfärdssystem, alltså i ett system där det allmänna betalar utföraren utan att ersättningen först passerar den enskilde.

LO tillstyrker utredningens förslag att ge Socialstyrelsen i uppgift att främja att personlig assistans utförs med god kvalitet och att den enskilde får den assistans som denne har behov av.

7.5.3 Försäkringskassan ska följa upp den utförda assistansens kvalitet genom användarundersökningar

LO tillstyrker förslaget. Kommunerna kan inte ha kvar detta ansvar i ett scenario med ett enhetligt statligt huvudmannaskap. Erfarenheter från andra välfärdsområden med privata utförare, till exempel skola och äldreomsorg, visar att det är tveksamt om användarundersökningar är ett tillräckligt skarpt medel för att följa upp kvalitet.

LO anser att Inspektionen för Socialförsäkringen, ISF, i sitt föreslagna uppdrag om att följa upp och utvärdera effekterna ges ett särskilt ansvar att återkomma i denna fråga.

7.5.4 Kommunernas möjligheter att få information bör användas i framtida kontroll av assistansersättningen

LO tillstyrker förslaget att kommunen ska anmäla till Inspektionen för vård och omsorg och Försäkringskassan när det finns anledning att anta att någon som har beviljats assistansersättning inte får personlig assistans med god kvalitet.

Som LO förstår saken medför denna skrivning i lagen inte att kommunen får ett tillsynsansvar, utan endast att kommunen får en anmälningsplikt vid kännedom om eller indikationer på missförhållanden. Det är ett steg i rätt riktning, men kommer sannolikt inte att vara tillräckligt som medel för att komma till rätta med oegentligheter och missförhållanden. LO förordar därför att Inspektionen för Socialförsäkringen, ISF, i sitt föreslagna uppdrag om att följa upp och utvärdera effekterna, ges ett ansvar att återkomma också i denna fråga. ISF har tidigare konstaterat problem med att följa upp kvaliteten eftersom tidigare uppdrag och regler främst handlat om redovisningen av användningen av assistansersättningen, kontrollen av de personliga assistenterna och möjligheterna att utbyta uppgifter mellan olika myndigheter.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Johan Enfeldt
Handläggare